

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ymateb i adroddiad thematig Estyn ar y safonau a'r ddarpariaeth Safon Uwch mewn dosbarthiadau chweched a cholegau

Mae'r ddogfen yma hefyd ar gael yn Saesneg.
This document is also available in English

ISBN 978-1-78903-607-7

© Hawlfraint y Goron 2018
WG30290

Teitl yr adroddiad: Cyrsiau safon uwch mewn dosbarthiadau chweched a cholegau addysg bellach

Manylion yr adroddiad

Cafodd yr adroddiad hwn ei gomisiynu mewn ymateb i gais am gyngor yn llythyr cylch gwaith blynyddol Ysgrifennydd y Cabinet i Estyn ar gyfer 2017-2018. Mae'n adrodd ar safonau, darpariaeth ac arweinyddiaeth mewn cyrsiau Lefelau Uwch TAG (Safon Uwch) mewn dosbarthiadau chwech ysgolion a cholegau addysg bellach. Mae'n ystyried amrywiaeth o ffactorau, fel safonau mewn Safon Uwch a sut caiff y rhain eu mesur, ansawdd yr addysgu a'r asesu, natur y cwricwlwm Safon Uwch a gynigir ac arweinyddiaeth strategol, gan gynnwys gweithio mewn partneriaeth.

Crynodeb o'r prif gasgliadau

Safonau

- Mae llawer o ddysgwyr Safon Uwch yn gwneud cynnydd cryf yn eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth. Mae ychydig o ddysgwyr yn gwneud cynnydd annigonol. Mewn rhai achosion, ac yn enwedig i ddysgwyr y mae lefelau eu cyflawniad academaidd mewn TGAU yn gymedrol, mae hyn am nad oes ganddynt y wybodaeth gefndirol, y ddealltwriaeth fanwl na lefel y medr sy'n angenrheidiol i astudio ar lefel uwch. Mewn achosion eraill, nid oes gan ddysgwyr y dyfalbarhad a'r cymhelliant i wneud yn dda ac nid oes ganddynt ddigon o ddiddordeb yn eu hastudiaethau.
- Mae'r rhan fwyaf o ddysgwyr yn mwynhau eu hastudiaethau Safon Uwch, er eu bod yn eu gweld yn llawer anos na chysiau TGAU. Maent yn gwerthfawrogi lefel yr her ddeallusol a'r cyfle i astudio ystod gyfyngedig o bynciau o'u dewis nhw.
- Mae medrau dysgu annibynnol datblygedig yn hanfodol i lwyddo mewn Safon Uwch. Mae llawer o ddysgwyr yn datblygu'r medrau hyn yn dda yn ystod eu hastudiaethau Safon Uwch, ond nid oes gan fwyafrif ohonynt fedrau dysgu annibynnol digon cryf pan fyddant yn dechrau eu cyrsiau Safon Uwch, ac mae lleiafrif ohonynt yn parhau i fod yn rhy ddibynnol ar bobl eraill am gymorth.
- Mae astudio cyrsiau Safon Uwch yn achosi straen i'r rhan fwyaf o ddysgwyr gan eu bod yn teimlo bod cyrsiau Safon Uwch yn gymwysterau 'tariff uchel' sydd â goblygiadau difrifol i weddill eu bywydau. Mae gofynion astudio tri neu bedwar pwnc yn ogystal â chymhwyster ychwanegol fel Bagloriaeth Cymru yn ychwanegu at y straen hwn, yn enwedig am fod gan ryw hanner y dysgwyr gyfrifoldebau ychwanegol fel swyddi rhan-amser neu gyfrifoldebau gofalu.
- Nid astudio cyrsiau Safon Uwch yw'r opsiwn mwyaf addas i'r holl ddysgwyr sy'n astudio'r cymwysterau hyn. Nid yw tua 20% o ddysgwyr Blwyddyn 12 yn symud ymlaen o ddilyn cyrsiau UG i gysiau Safon Uwch. Mae dysgwyr â chyrhaeddiad isel mewn TGAU yn fwy tebygol o

beidio â chwblhau Blwyddyn 12 neu fynd ymlaen i Flwyddyn 13 na dysgwyr eraill. Yn y rhan fwyaf o achosion, nid cyrsiau Safon Uwch oedd yr opsiwn gorau ar gyfer y dysgwyr hyn.

- Rhwng 2014 a 2016, ni fu cynnydd mewn perfformiad mewn Safon Uwch yng Nghymru. Yn ystod y cyfnod hwn, Cymru oedd yr ardal â'r perfformiad gwaethaf yn y DU o ran cyrsiau Safon Uwch. Yn 2017, dangosodd canlyniadau Safon Uwch yng Nghymru welliannau cryf, a chynhaliwyd y rhain ar y cyfan yn 2018.
- Mae gwahaniaeth sylweddol rhwng deilliannau mewn Safon Uwch ac UG, ac mae perfformiad mewn Safon Uwch gryn dipyn yn gryfach. Yn benodol, dyfernir nifer uchel o raddau U ar lefel UG. Mae llawer mwy o gofrestrïadau ar gyfer UG na Safon Uwch.
- Mae merched yng Nghymru yn perfformio'n well na bechgyn mewn Safon Uwch ac UG. Mae perfformiad gwael bechgyn ar lefel UG yn destun pryder. Ar lefel UG, llwyddodd bron i 92% o'r holl gofrestrïadau pwnc gan ferched yn 2018 i gyflawni graddau A-E, tra bod y ffigur cyfatebol ar gyfer bechgyn tua 88%. Ym mhob un o'r pum mlynedd ddiwethaf, mae yna tua 4000 yn fwy o gofrestrïadau ar gyfer cyrsiau Safon Uwch gan ferched na bechgyn.
- Mae gwahaniaethau o ran dull o gasglu, dadansoddi a chyhoeddi data ôl-16 mewn ysgolion a cholegau wedi golygu na fu'n bosibl gwneud cymariaethau syml ar draws y sectorau hyn neu rhwng darparwyr, er eu bod yn cyflwyno'r un cymwysterau Safon Uwch.
- Mae llawer o ddysgwyr Safon Uwch yn llwyddo i fynd ymlaen i brifysgol. Mae ychydig ohonynt yn sicrhau lleoedd mewn prifysgolion hynod gystadleuol fel Rhydychen neu Gaergrawnt, ac mae lleiafrif ohonynt yn cael lleoedd ym mhrifysgolion Grŵp Russell. Fodd bynnag, mae'r arfer o gasglu data am gyrchfannau dysgwyr Safon Uwch yn anghyson ac nid yw'n rhoi darlun clir.

Darpariaeth

- Mae brwdfrydedd dros y pwnc, gwybodaeth bynciol gadarn, a dealltwriaeth drylwyr o ofynion arholi yn nodweddion addysgu Safon Uwch effeithiol. Mae athrawon Safon Uwch llwyddiannus yn hwyluso dysgu annibynnol yn arbennig o dda hefyd.
- Dros y blynyddoedd diwethaf, diwygiwyd cyrsiau Safon Uwch yng Nghymru yn sylweddol. Bu hwn yn gyfnod o newid mawr yng nghyfnodau allweddol 3 a 4 hefyd, gan gynnwys newidiadau i gyrсия TGАU. Mae cyflymdra a graddau'r newid yn golygu bod pryder na chaiff diwygio'r cwricwlwm a chynllunio ar gyfer dilyniant o gyfnod allweddol 3 ac ar draws cyrsiau TGАU a Safon Uwch ei gynllunio mewn modd cydlynol bob amser i roi gwybodaeth eang a manwl i ddysgwyr, sy'n ofynnol ar gyfer astudio Safon Uwch.

- Mae gwahaniaethau sylweddol ledled y wlad o ran y dewis o bynciau Safon Uwch sydd ar gael i ddysgwyr. Mae ystod y pynciau a gynigir mewn Safon Uwch yn amrywio yn ôl lleoliad daearyddol, arbenigedd staff, cyfrwng iaith, maint y darparwr, p'un a oes partneriaethau â chanolfannau eraill ai peidio, a rhwng ysgolion a cholegau.
- Er ei bod yn ymddangos bod y rhan fwyaf o ddysgwyr yn cael cynnig 'dewis rhydd' o ran pynciau Safon Uwch, caiff eu dewisiadau eu cyfyngu gan nifer o ffactorau. Yn aml, mae'r rhain yn cynnwys canolfannau yn gosod isafswm graddau yn briodol ar gyfer astudio neu ofyn i ddysgwyr astudio mwy o bynciau nag y maent yn ei ddymuno.
- Er bod llawer o ddysgwyr a'u rhieni yn hapus ag ansawdd y cyngor a'r arweiniad y maent wedi'i dderbyn, nid oes gwybodaeth glir ar gael iddynt mewn gwirionedd ynglŷn â pha rai yw'r darparwyr Safon Uwch gorau yn eu hardal.
- Mae cyngor ac arweiniad i ychydig o ddysgwyr, yn bennaf y rheiny â chyrhaeddiad isel mewn TGAU, yn anaddas. Mae'r dysgwyr hyn yn fwy tebygol o beidio â chwblhau Blwyddyn 12 neu beidio â mynd ymlaen i Flwyddyn 13 na dysgwyr eraill. Yn gyffredinol, mae cyngor ac arweiniad yn canolbwyntio gormod ar lwybrau academaidd fel cyrsiau Safon Uwch a phrifysgol, ar draul llwybrau gyrfa eraill. Mewn ysgolion sydd â dosbarthiadau chwech, mae cyngor ac arweiniad yn aml yn canolbwyntio ar gadw dysgwyr yn eu chweched dosbarth.
- Mae llawer o arweinwyr ac athrawon wedi mynegi pryderon ynglŷn â'r ffaith fod cyrsiau a deunyddiau ar gael yn hwyr i gefnogi eu haddysgu, fel manylebau arholiadau a phapurau enghreifftiol.

Arweinyddiaeth

- Mae cyfyngiadau data presennol Safon Uwch (fel yr amlinellir yn Atodiad 1) wedi golygu y bu'n anodd i ysgolion a cholegau wybod pa mor dda y maent yn perfformio, i ddysgwyr a'u rhieni gymharu darparwyr, ac i ddwyn canolfannau i gyfrif am eu deilliannau Safon Uwch.
- Mae Llywodraeth Cymru wedi cydnabod nad yw'r dangosyddion perfformiad presennol yn y sector ôl-16, mewn ysgolion a cholegau, yn addas at eu diben, ac nid ydynt yn rhoi darlun clir o berfformiad. Mae'r set newydd o 'fesurau cyson', a gynlluniwyd i fynd i'r afael â diffygion, yn eu camau datblygu terfynol.
- Mewn mwyafrif o ysgolion, nid yw prosesau hunanarfarnu a chynllunio gwelliant yn canolbwyntio'n ddigonol ar ddarpariaeth ac arweinyddiaeth nac ar yr effaith ar ganlyniadau. Mewn llawer o golegau, mae prosesau hunanasesu a chynllunio gwelliant yn canolbwyntio'n ormodol ar gyfraddau llwyddiant ac nid ar y graddau a gyflawnir gan ddysgwyr.
- Nid yw ysgolion a cholegau'n cydweithio ddigon o ran rhannu arfer dda a gwella arbenigedd pwnc athrawon. Mae diffyg cyfleoedd dysgu

proffesiynol ar gyfer addysgu Safon Uwch ac arbenigeddau pwnc.

- Mae cyllid Safon Uwch yn gyrru rhai ymddygiadau mewn ysgolion a cholegau sydd â chanlyniadau anfwriadol negyddol. Er enghraifft, pan neilltuir cyllid fesul cwrs Safon Uwch, gallai canolfannau annog dysgwyr i astudio mwy o gyrsiau Safon Uwch neu lacio gofynion mynediad ar gyfer dysgwyr â chyrraedd isel mewn TGAU, er efallai nad dyma'r opsiwn mwyaf addas ar gyfer y dysgwyr hyn. Mae hyn yn cyfrannu at gyrhaeddiad gwannach a chyfradd uwch o ran rhoi'r gorau i gyrsiau.

Argymhellion i ysgolion a cholegau:

Argymhellion 1

Gwella deilliannau Safon Uwch, yn enwedig ar lefel UG, ac yn enwedig deilliannau bechgyn

Argymhelliad 2

Gwella'r cyngor a'r arweiniad a roddir i ddysgwyr trwy:

- a. ystyried lefelau cyrhaeddiad addysgol dysgwyr mewn TGAU yn ofalus wrth roi cyngor ac arweiniad
- b. rhoi gwybodaeth gywir a chyfoes i ddysgwyr am ystod lawn y cyfleoedd chweched dosbarth, addysg bellach a phrentisiaeth sy'n agored iddynt
- c. rhoi cyngor ar y cyfuniadau gorau o bynciau iddynt
- d. datblygu polisi clir ar ddilyniant o UG i Safon Uwch
- e. ystyried yn ofalus nifer y cymwysterau a ddilynir gan bob dysgwr, gan ystyried llwybr dilyniant tebygol pob dysgwr

Argymhelliad 3

Gwella medrau dysgu annibynnol dysgwyr cyn-16 er mwyn eu paratoi ar gyfer astudiaethau Safon Uwch

Argymhelliad 4

Gweithio gyda'i gilydd i wella cyfleoedd dysgu proffesiynol sy'n gysylltiedig ag addysgu Safon Uwch

Argymhelliad 5

Rhoi sylw priodol i ddeilliannau a darpariaeth mewn Safon Uwch ac UG mewn prosesau hunanarfarnu a chynllunio gwelliant

Argymhellion i awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol:

Argymhelliad 6

Hwyluso rhwydweithiau dysgu proffesiynol sy'n gysylltiedig â Safon Uwch ar draws ysgolion a cholegau

Argymhelliad 7

Helpu ysgolion i arfarnu effeithiolrwydd eu darpariaeth Safon Uwch

Ymateb Llywodraeth Cymru i Argymhellion 1-7:

Mae Llywodraeth Cymru'n cefnogi'r argymhellion uchod a nodir yn adroddiad Estyn.

Mae canlyniadau Safon Uwch dros dro 2018 ar gyfer Cymru yn dangos gwelliant cyffredinol gyda 8.7% o raddau A*, sef y canlyniad gorau yng Nghymru ers cyflwyno'r radd hon yn 2010. Cafodd 76.3% o ddysgwyr radd A* i C, y ganran uchaf ers 2009 a'r gorau ond un erioed gyda 26.3% yn llwyddo i sicrhau A*-A, sef y ganran uchaf erioed.

O safbwynt Safon Uwch, y bwlch rhwng y rhywiau yng Nghymru ar gyfer graddau A*-C ym mhob pwnc oedd 5.4 pwynt canran, yr un fath â 2017, gyda'r merched yn gwneud yn well na'r bechgyn. Tra bod y bwlch rhwng y

rhywiau wedi aros yn sefydlog eleni, mae'n galonogol gweld bod perfformiad bechgyn a merched wedi gwella ar draws y rhan fwyaf o raddau.

Mae Llywodraeth Cymru wedi darparu cyllid i'r consortia rhanbarthol tan ddiwedd blwyddyn ariannol 2018-19 er mwyn darparu her a chymorth i addysg ôl-16 mewn ysgolion. Bydd yn cael ei gynnwys yn y Model Cenedlaethol yn y dyfodol.

Bydd Is-adran Addysgeg, Arweinyddiaeth a Dysgu Proffesiynol y Gyfarwyddiaeth Addysg yn ysgrifennu at golegau, awdurdodau lleol a'r consortia rhanbarthol i dynnu sylw at argymhellion yr adroddiad hwn a rhoi cyhoeddusrwydd i'r adroddiad yng nghylchlythyr Dysg.

Argymhellion i Lywodraeth Cymru

Argymhelliad 8:

Monitro llwyddiant y setiau data mesurau cyson newydd ar draws ysgolion a cholegau.

Ymateb Llywodraeth Cymru:

Mae Llywodraeth Cymru yn datblygu'i dull o fesur canlyniadau rhaglenni dysgu ôl-16 sy'n cael eu cyflwyno i ddosbarthiadau chwech mewn ysgolion a sefydliadau addysg bellach. Nod y set newydd o fesurau hyn yw cyflwyno darlun mwy cyflawn o ddeilliannau'r dysgwyr yn y sector ôl-16, a bydd yn disodli'r mesurau sy'n bodoli ar hyn o bryd. Dyma'r mesurau newydd:

- **Cyflawniad dysgwyr** (sy'n dangos a wnaeth y dysgwyr aros tan ddiwedd eu cwrs a chyflawni amcanion eu cymwysterau)
- **Gwerth ychwanegol** (sy'n dangos cynnydd y dysgwyr yn seiliedig ar eu cyrhaeddiad blaenorol)
- **Cyrchfannau** (sy'n dangos a lwyddodd dysgwyr, ar ôl gadael ysgol, i gamu ymlaen i addysg bellach neu swydd)

Mae'r mesur cyflawniad dysgwr cyffredinol yn darparu data penodol ar:

- Cyfraddau cyflawni myfyrwyr sy'n cwblhau cyrsiau UG, A2 a'r rhaglen Safon Uwch dwy flynedd lawn
- Cadw dysgwyr o lefel UG i A2.
- Nifer y dysgwyr sy'n cyflawni tair (neu fwy) o lefelau A2 ar raddau A*- A, A*- C ac A*- E.

Mae'r mesur gwerth ychwanegol yn ystyried cynnydd ychwanegol y dysgwyr y tu hwnt i'r hyn a ddisgwylir fel arfer, o gofio eu rhywedd a'u cyrhaeddiad blaenorol. Mae'n ystyried man cychwyn y dysgwr a'i gynnydd o gymharu â dysgwyr tebyg.

Mae ysgolion ac awdurdodau lleol wedi cael data sylfaenol ar y mesur cyflawniad newydd gan ddefnyddio data 2015/16 a 2016/17, a gydag adroddiadau gwerth ychwanegol ar gyfer blwyddyn academiaidd 2016/17. Rydym wedi cwrdd ag ysgolion a chonsortia rhanbarthol i egluro'r mesurau newydd yn fanylach.

Argymhelliad 9:

Sicrhau bod newidiadau i'r cwricwlwm a chymwysterau yn rhoi parhad a dilyniant.

Ymateb Llywodraeth Cymru:

Mae prosiect CAMAU, Prifysgol Glasgow a Phrifysgol Cymru y Drindod Dewi Sant yn cefnogi'r gwaith yn y maes hwn, sy'n helpu arloeswyr ac yn cyflwyno safbwynt Addysg Uwch ar ddatblygu a disgrifio cynnydd ym mhob Maes Dysgu a Phrofiad. Bydd hyn yn sicrhau bod manylion y cwricwlwm a'r deilliannau cyflawniad wedi'u llywio gan ddull seiliedig ar dystiolaeth o ddilyniant wrth ddysgu.

Mae camau dilyniant yn cyfeirio at y pum pwynt ar y continwwm dysgu sy'n ymwneud yn fras â'r disgwyliadau adeg 5, 8, 11, 14 ac 16 oed. Mae'r rhaglen Dyfodol Llwyddiannus yn dweud y bydd pob Cam Dilyniant yn cynnwys amrywiaeth o Ddeilliannau Cyflawniad ar gyfer pob Maes Dysgu a Phrofiad.

Felly, mae camau dilyniant yn cyfeirio at bwyntiau penodol ar gontinwwm datblygiad y dysgwr. Deilliannau ysgrifenedig yw'r rhain, sy'n cael eu datblygu gan arloeswyr fel rhan o strwythur y cwricwlwm.

Byddant yn helpu dysgwyr, athrawon, rhieni a gofalwyr i ddeall os yw'r cynnydd yn briodol. Bydd deilliannau cyflawniad yn cael eu disgrifio o safbwynt y dysgwyr, gan ddefnyddio datganiadau fel 'Rydw i'n gallu' ac 'Rwyf wedi'.

Argymhelliad 10:

Adolygu'r fformiwla cyllid ar gyfer cyrsiau Safon Uwch mewn ysgolion a cholegau, a'i gymhwyso ar draws awdurdodau, gyda'r nod i ddileu canlyniadau anfwriadol, fel annog dysgwyr nad ydynt yn addas ar gyfer astudio cyrsiau Safon Uwch i wneud hynny.

Ymateb Llywodraeth Cymru:

Mae Llywodraeth Cymru yn gwrthod yr argymhelliad hwn gan mai nod y model cyllido yw adlewyrchu costau'r ddarpariaeth ac nid yw'n cynnig unrhyw gymhelliad i ddysgwyr ddilyn math arbennig o ddarpariaeth. Hefyd, mae'r argymhelliad hwn yn mynd yn groes i argymhelliad WAO ein bod ni'n symud cyllid Addysg Bellach er mwyn cyd-fynd â dulliau chweched dosbarth Awdurdod Lleol o adlewyrchu newid demograffig.

Gyda'r fframwaith cynllunio a gyflwynwyd yn ddiweddar i gyd-fynd â'r cyllid, mae swyddogion Llywodraeth Cymru yn cyfrannu'n llawn at fonitro bod dysgwyr yn cael eu hystyried ar gyfer y cyrsiau cywir. Bydd hyn, yn ogystal â chyflwyno mesurau perfformio cyson, yn herio ysgolion i wneud penderfyniadau sy'n cadw'r dysgwr mewn cof.

Argymhelliad 11:

Datblygu ffordd o gyfleu i ddysgwyr a'u rhieni wybodaeth glir am gyrrhaeddiad a darpariaeth Safon Uwch mewn canolfannau unigol.

Ymateb Llywodraeth Cymru:

Mae'r ddeddfwriaeth yn cynnwys darpariaeth sy'n ei gwneud hi'n ofynnol i gyhoeddi cyraeddiadau Safon Uwch mewn ysgolion. Yn unol â Rheoliadau Gwybodaeth Ysgolion (Cymru) 2011, mae'n rhaid i ysgolion gyhoeddi gwybodaeth benodol am eu hysgol ym mhrosbectws yr ysgol. Mae'n cynnwys y wybodaeth gymharol ddiweddaraf am berfformiad ysgolion mewn asesiadau diwedd cyfnodau allweddol a gyhoeddwyd gan Weinidogion Cymru ar DEWi.

Hefyd, rhaid i'r corff llywodraethu sicrhau bod rhieni pob disgybl cofrestredig yn yr ysgol a phawb sy'n cael eu cyflogi yn yr ysgol, yn cael copi (am ddim) o adroddiadau'r llywodraethwyr.

Rydym wrthi'n datblygu gwefan debyg i [Fy Ysgol Leol](#) fel bod dysgwyr, rhieni a gofalwyr, cyflogwyr ac eraill â diddordeb yn gallu cael gafael ar wybodaeth am ddeilliannau dysgwyr ar lefel darparwr a chwrs, er mwyn helpu i wneud penderfyniadau am addysg ôl-orfodol.

Nod y set newydd o fesurau yw rhoi darlun llawnach o ddeilliannau dysgwyr yn y sector ôl-16, gan ddisodli'r rhai cyfredol. Bydd y data ar gael yn gyhoeddus, gan sicrhau bod gwybodaeth glir, gryno a dealladwy ar gael i ddysgwyr, rhieni a gofalwyr, cyflogwyr ac eraill â diddordeb er mwyn helpu i wneud penderfyniadau ar addysg ôl-orfodol.

Bydd y porth yn adlewyrchu perfformiad pob dysgwr mewn lleoliad ôl-16 fel bod y dull yn gynhwysol ac yn cael ei gyflwyno'r gyson:

- Bydd rhieni/gofalwyr yn fwy hyddysg, a ddylai gefnogi deilliannau addysgol gwell
- Bydd ysgolion a sefydliadau Addysg Bellach yn fwy atebol am eu perfformiad
- Bydd data perfformiad yn glir ac yn cefnogi agendâu ehangach Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU o fod yn fwy agored

Ein nod yw cyflwyno fersiwn beilot tua gwanwyn 2019 er mwyn ymgynghori a phrofi.

Manylion cyhoeddi

Bydd yr adroddiad yn cael ei gyhoeddi ar wefan Estyn ar 7 Tachwedd 2018 neu wedi hynny, ac ar gael yn:

<https://www.estyn.llyw.cymru/adroddiadau-thematig>

